

נועים אליעזר

חקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ד)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
ויגש תשב"ב * מס' 211

בגדר נידויו של יהודה

כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים (בראשית מ"ד, ל"ב).

פירש רש"י, כי עבדך ערב את הנער. ואם תאמר, למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, ואני נתקשרתי בקשר חזק, להיות מנודה בשני עולמות (תנחומא ישן סימן ד').

בפניא דמכות י"א ע"ב

א במכות (י"א): גרסינן, אמר רבי יהודה אמר רב, נידוי על תנאי צריך הפרה, מנלן מיהודה דכתיב (בראשית מ"ג, ט) אם לא הביאותיו אליך וגו' וחטאתי לך. ופירש רש"י, לשון נידוי הוא, שיהא מנודה לאביו.

קושיית התשב"ץ

ב ובתשו' תשב"ץ (ח"ב סימן ע"ב) כתב: "קשה, שאם נידוי של יהודה לא הופר, היאך היו יושבים תוך ארבע אמותיו, ומקרא מלא הוא (בראשית מ"ה, ט"ו), וינשק לכל אחיו וכו', ויוסף כבר מגיד לו יהודה נדויו וחטאתי לאבי כל הימים, ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן (יבמות צ"ט):. וענין הנדוי אינו דבר אחר אלא הרחקה מד' אמות, כדאמרין בפ"ק דגדרים (ה'). במנודה אני לך ובמשמתינא ממך ומברוחקני ממך, דלא יתיבנא בד' אמות דידך משמע, וכיון שכן היאך נפל יוסף על יהודה והיה מנודה". עכ"ל.

קושיית הגליוני הש"ם על התשב"ץ

והנה בעיקר קושייתו של התשב"ץ על יוסף שנפל על יהודה והרי היה יהודה מנודה, יעוי' בספר גליוני הש"ס להגר"י ענגיל במועד קטן (ט"ו): שהקשה, דהא גם על יהודה קשה, דאיך הותר לו עצמו לישב בתוך ארבע אמותיו של איש אחר.

בתשו' הר"ן ח"א סי' ס"ה

ג) ובעיקר קושיית התשב"ץ, יעוי' בשו"ת הר"ן (ח"א סימן ס"ה) שהביא שיטה מקמאי דנידוי שאדם מנדה עצמו מעשה מהני רק לענין שיהיה הוא צריך לנהוג בעצמו דיני נידוי, אבל לא שיתחייבו אחרים להתרחק מארבע אמותיו, דלאו כל כמיניה לחייב את אחרים. ע"ש. ולפי זה לא קשה קושיית התשב"ץ.

בתשו' "חיים שאל"

ד) ובשו"ת "חיים שאל" (ח"א סימן ע"א סק"ג) העיר על דברי התשב"ץ, בזה"ל: "וחזיתיה להרשב"ץ שחקר, דרש"י כתב דיהודה קיבל נידוי בב' עולמות, ואם כן איך היה בד' אמות של יוסף ואחיו, כדמוכחי קראי. - והסכים דהעיקר הוא שלא נתנדה אלא בעולם הבא, כמו שאיתא בבראשית רבה, ורש"י אגב שיטפא כתב כן, ע"ש בדבריו. וזו היא שקשה על מאור הגולה רש"י, אשר על כל טיפת דיו ישב עליה ז' נקיים, ויהי הקצר אמיץ, ומדקדק אפילו על אות אחת כמפרסם, ואיך הכא שינה מדתו של שלמה וכתב שקר ח"ו ובדא מליבו אגב שיטפא, ואין ספק כי כל דבריו אמרי צדק ואפילו אות אחת יסודתו בהררי קדש רז"ל, ועיין לו ראתה שאמרו כן במדרש רש"ל, וכבר נמצא דהכי איתמא בילקוט (כאן, רמז קנ"א) כדברי רש"י שקבל נדוי בשני עולמות, וידוע דהילקוט הוא ממדרשי רז"ל ככתבם וכלשונם, ובחר רש"י בזה שהוא פשוטו של מקרא". עכ"ד הרב החיד"א.

תירוץ התשב"ץ

ה) והנה התשב"ץ הנ"ל כתב ליישב בזה"ל: "ומה שנראה בזה שיהודה לא נדה עצמו בעולם הזה כלל, וכן מצאתי בבראשית רבה (פרשה צ"א פסקא י') וחטאתי לאבי כל הימים, לעולם הבא שכולו ימים, כלומר שאין בו לילות, כדכתיב (ישעיה ס' כ') לא יבוא עוד

שמשך וגו', וכיון שלא נדה בעולם הזה, לא היה צריך הפרה בעולם הזה. ונדויו בעולם הבא לא היה ביד שום אדם להתירו, שאין מתירין הנדר קודם שיחול (נדרים צ'). ועד שמת לא חל הנדר, ומפני זה היו עצמותיו מגולגלין בארון עד שבקש עליו רחמים משה רבינו ע"ה (מכות י"א):. ומכל מקום שפיר מוכיחין מהתם דנדוי לעולם הבא אפילו על תנאי צריך הפרה, מדחל נדוי של יהודה. ומה שכתב רש"י ז"ל שיהודה נתנדה בשני עולמות, לא מצאתי זה לא בבראשית רבה ולא בילמדנו, ושמא שטפא דלישנא הוא". עכ"ל. - וע"ע בתשו' תשב"ץ (ח"ג סימן קפ"ב), ובתשו' "יכין ובויעז" (ח"א סימן נ"ח).

בזוה"ק בפרשתינו

ו) והנה בזוה"ק (ח"א ר"ו ע"א) גרסינן: "והוה ערב לגביה דאבוי ביה בהאי עלמא ובעלמא דאתי כו', דלא למהוי בנדוי בהאי עלמא ובעלמא דאתי כו' וחטאתי לאבי כל הימים בהאי עלמא ובעלמא דאתי". ע"ש.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
580442473 מס' (ע"ד)
לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה.
משרד: רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091
דוא"ל:
chekermishpat@gmail.com
Chikrei Mishpat Institute
Office: 21 Harav Kotler St.
Bney Brak
Tel / fax: 03-5785091